

29. seminar slovenskega jezika, literature in kulture

Zbornik predavanj

Kot je že navada, se tudi s XXIX. seminarjem slovenskega jezika, literature in kulture, ki je potekal od 28. 6. do 17. 7. 1993 v Ljubljani, lahko seznanimo prek zbornika; izdal ga je Center za slovenščino kot tuji in drugi jezik Filozofske fakultete v Ljubljani.

Po ustaljenem merilu so predavanja razvrščena v skupine o jeziku, literaturi in kulturi, vendar v razdelku o literaturi beremo tudi o spominski prozi (pisec Igor Grdina), publicistiki (prispevek Janeza Rotarja) in celo zvrstnosti nelepovernih besedil (avtor Drago Bajt). Glede na tako ohlapno pojmovanje literature bi v ta sklop iz kulturnega lahko »prestavili« tudi članek Marka Terseglava Samosvoje slovstvo — samosvoji normativi (Zvrstne, vrstne in druge posebnosti ljudskega pesništva), med jezikovne pa prispevek Draga Ulage Problematika terminologije na področju športa. Seveda omenjam premeščanje samo zato, da opozorim na prepletanje problemov, še zlasti ob prevladujoči tematiki seminar-skih prispevkov, in sicer terminologiji in zvrstnemu razvrščanju besedil. Glede slednjega se ob tradicionalnih klasifikacijah literarnih besedil pojavljajo še razvrstitve neliterarnih (že omenjeni Bajtov prispevek) in t.i. šolskih besedilnih vrst (pisec France Žagar).

Teorija besedilnih vrst spada k besediloslovju, ki je že nekaj časa tudi v šolskih učnih programih. Na žalost vseh, ki slovenščino poučujemo po zdaj (še) veljavnih jezikovnih učbenikih (ti bi morali biti predmet kritike tudi zaradi drugih strokovnih reči, ne le odpravljenih ideoloških vsebin), je terminologija besediloslovja in sporočanja neusklajena, kot pravilno ugotavlja Jože Toporišič v članku Pojmovanja in izrazje slovenskega besediloslovja. Popolnoma podpiram

njegovo ugotovitev: »Mislim, da je posledica tako 'urejenega' nauka o besedilih nujna precejšnja neusklajenost v priročnikih, v glavi učenca pa naravnost zmeda oziroma nepovezanost (prav verjetno je enako pri njegovem učitelju).« (Str. 9.) Sama sicer dijake opozarjam na tovrstno zmedo, vendar menim, da so za to porabljeni čas odgovorni sestavljalci učbenikov, poleg tega pa taka neavtoritativnost učbenikov pri učencih ne pripomore toliko k vzgoji lastne pameti, temveč k še večji poljubnosti, površnosti in vseenosti pri rabi jezika. V Toporišičevem članku je še neka pomembna ugotovitev, ki bi jo kazalo upoštevati pri vsem pouku slovenske književnosti in jezika; ugotavlja namreč izrazno prenasičenost, »... veliko izrazov, ki so v tem pač tudi težko obvladljivi ne le za učenca, ampak tudi za učitelja«. (Str. 14.) Poleg tega navaja svojo razvrstitev in poimenovanje delov snovi besediloslovja; nekaj, kar smo si morali učitelji po lastnem premisleku že narediti, a kot kaže, ne tudi sestavljalci maturitetnega kataloga, kjer ni opaziti nobene refleksije učbeniške snovi tega področja.

Bistveno bolj na tekočem s sodobnimi teoretičnimi zamislimi pa so bili pripravljalci »književnega« dela mature. Pravzaprav so vanj (zavestno?) vključili tudi besediloslovje, saj bo pomemben del mature esej o književnih besedilih. Naloga je v skladu s temeljnim smotrom pouka književnosti, vzgojo za vsestransko komunikacijo z leposlovjem, kot ga v prispevku Novejši pogledi na pouk književnosti navaja Boža Krakar-Vogel. Opozarja na novost, in sicer je prvi delni cilj pouka razvijanje književnih sposobnosti, med katerimi je tudi sposobnost učenčeve lastne interpretacije, na primer s tvorjenjem besedil, kot je esej. Šele na drugem mes-

tu naj bi torej bilo širjenje književnega znanja. Čeprav se verjetno večina učiteljev strinja s to hierarhijo ciljev, pa sprememba v vseh svojih metodoloških razsežnostih glede na bližnjo maturo ni bila pravočasno pripravljena v šolski praksi. Ta naj se (kot ob zgornjem primeru) pač znajde!

Če se vrnem k drugim prispevkom zbornika, lahko ugotovim njihovo zelo različno razpravljalno raven in namen. Kar nekaj jih je pregledne narave in zato predstavljajo temeljno informacijo; zanimivo verjetno za kakega s slovenskimi razmerami manj seznanjenega seminarista. To vsekakor velja za Kmecllov prispevek *Začetki slovenskega romana* in novele, ustrezno podnaslovljen kot »poročilo«, delno tudi za članek *Oblikovne značilnosti slovenske mladinske proze* Helge Glušič. Mladinska književnost je v slovenističnih publikacijah dovolj zanemarjena, da so tudi »preglednice« dobrodošle. Podobno velja za Dolganov prispevek *Dva obraza ene prostitucije*, ki po uspešnih knjigah *Slovenska muza* pred prestolom in *Fuk* je Kranjcem v kratek čas, o katerih tudi tokrat govori, ne more biti več kot ponovno opozorilo na ti dve ravni slovenske književnosti. Nasprotno pa Janez Rotar že z naslovom *Pubicistika* rediviva opozarja na novost svojega članka, saj meni, da so ta za narod pomembna besedila, ki izražajo posameznikov duhovni vpogled v aktualne javne zadeve, premalo raziskana. Svoj članek ima za prvi korak v tej smeri, čeprav glede na besedila, ki jih navaja in so večinoma znana iz slovstvene zgodovine, to drži le kot zaokrožanje in ločeno obravnavanje besedil, ki so bila doslej bolj ali manj pomožni vir.

Med prispevki s področja literature so svojske Zadravčeve Samorefleksije slovenskega romanesknega pripovedovalca (1950-1990) o poetoloških izhodiščih nekaterih avtorjev) in Juvanova Parodija kot medbesedilna vrsta, ki je zgled izredno natančne, s primeri bogate določitve izraza.

Med jezikovnimi temami je raziskovalno temeljit, a specialističen članek Marka Snoja *Naglaševanje prasllovanskih nosniških osnov moškega spola*. Zaradi polemičnosti do dosedanjih razmejitev pogovornih zvrsti knjižnega jezika od neknjižnih nadnarečij je zanimiv tudi prispevek Vlada Nartnika *Govorna slovenščina med knjižnostjo in neknjižnostjo*. Neustreznost te razmejitve verjetno občuti še marsikateri govorci, ki ne prihaja iz osrednjega slovenskega območja. Upajmo, da se bo iskanje nove definicije nadaljevalo. Pragmatični vidik cerkvenoozbredne rabe slovenskih liturgičnih besedil z nakazanimi raziskovalnimi problemi primerjanja različnih prevodov teh besedil je predstavil Marijan Smolik (*Slovenska liturgična besedila*). Edini prispevek, za katerega menim, da je pripravljen neustrežno, je članek Petra Weissa *Izvenjezikovni vplivi na govore Zadrebke doline med Gornjim g(?)radom in Nazarjami*. Dodobra nas seznani z zemljepisnimi in statističnimi podatki, med katerimi je pisec nedvomno lahko iskal hipotetične vplive, vendar jih je z jezikovnimi zgledi dokazoval le za nekatere primere v drugi polovici članka. Mogoče je vzrok v tem, ker je članek prirejen po magistrski nalogi, vendar to avtorja (in urednika zbornika) ne opravičuje, da ni pomislil na seminarskega poslušalca in bralca.

Vita Žerjal-Pavlin
Ljubljana